

EERSTE HULP BIJ HANDELINGS- VERLEGENHEID

Leerlingen vormen tot democratische en kritisch denkende burgers is voor een docent een hele klus. Het bespreken van of lesgeven over controversiële onderwerpen leidt soms tot grote discussies met en tussen leerlingen. Als docent kun je je daardoor ‘handelingsverlegen’ voelen en geneigd zijn om bepaalde thema’s in de klas uit de weg te gaan.

Een thema als de Holocaust kan in het klaslokaal bijvoorbeeld tot heftige debatten over de situatie in het Midden-Oosten leiden. Er zullen leerlingen zijn die sympathiseren met het Palestijnse volk en pleiten voor de vernietiging van Israël, maar ook leerlingen die kritiek op Israël of begrip voor de Palestijnen steevast afdoen als antisemitisme – en alles daartussenin. Hoe kun je als docent je handelingsverlegenheid verkleinen als het gaat om het lesgeven over de Holocaust en de potentiële discussies over hedendaagse conflicten die hierbij kunnen ontstaan?

MEERWAARDE

Conflicten als de oorlog in Gaza zijn onderdeel van het dagelijkse wereldnieuws en hebben daarmee veel impact, ook op leerlingen en studenten. Juist daarom is het om verschillende redenen belangrijk om dit soort potentieel controversiële onderwerpen te bespreken:

- Leerlingen en studenten leren met de realiteit om te gaan en te begrijpen hoe dergelijke gebeurtenissen de samenleving beïnvloeden;
- Het biedt een kans om vooroordelen en stereotypering te doorbreken door feiten en persoonlijke verhalen te delen;
- Het helpt leerlingen en studenten om kritisch te denken, informatie te analyseren, en hun eigen mening te vormen op basis van feiten in plaats van emoties of vooroordelen;
- Het bevordert het vermogen om genuanceerd te denken en verschillende kanten van een verhaal te zien;

- Het helpt hen te begrijpen dat conflicten complex zijn en dat oplossingen vaak samenwerking en dialoog vereisen;
- Leerlingen en studenten kunnen leren respectvol met elkaar om te gaan, ook als je sterk van mening verschilt.

Kortom, lesgeven over controversiële onderwerpen helpt leerlingen en studenten vaardigheden en attitudes te ontwikkelen die hen in staat stellen om in een diverse en soms verdeelde wereld te navigeren. Maar hoe pak je dit aan als docent?

Voordat je start

Besef goed dat je diepgewortelde gedachten en motivaties van leerlingen niet met één gesprek kunt oplossen, omdat deze soms voortkomen uit complexe maatschappelijke situaties waarin zij zich bevinden en de uitdagingen die zij hierbij ervaren. Factoren als armoede, religieuze achtergrond, positie op de arbeidsmarkt en discriminatie kunnen van grote invloed zijn op de stellingname van leerlingen en studenten in de discussie.

Er is geen eenduidig plan voor het behandelen van lastige onderwerpen in de klas. De aanpak en uitkomst hangt af van jou als docent, van jouw leerlingen en studenten en van de situatie waarin het onderwerp aan bod komt. Per situatie zijn er verschillende strategieën, die terug te lezen zijn in het artikel *Omgaan met controversiële onderwerpen in de klas: vier strategieën* – een initiatief van het project *TerInfo* van de Universiteit Utrecht.

Zorg dat je als
docent benadrukt
wat leerlingen
met elkaar **delen**

Diepgewortelde gedachten en motivaties kun je **niet** met **één gesprek** veranderen

TIPS EN TRICKS

Overweeg of je hedendaagse conflicten überhaupt wilt bespreken

Dwing jezelf niet om het gesprek aan te gaan als je je hier onvolgende voor toegerust voelt of het moment zich er niet voor leent. Liever geen gesprek dan een slecht gesprek. Als je het gevoel hebt dat je je eerst moet inlezen of graag eerst even wilt sparren met collega's, doe dat dan vooral. Een gesprek met mededocenten of de directie kan ook helpen om een schoolbrede aanpak te bepalen voor het bespreken van bepaalde polariserende thema's en het voorkomen van escalatie in het klaslokaal.

Heb zelf genoeg kennis over het onderwerp paraat

Als je in een les over de Holocaust ook vragen over de situatie in het Midden-Oosten verwacht, zorg dan dat je jezelf met genoeg feitenkennis bewapent. Het is een erg complex conflict dat niet simplistisch uitgelegd kan en moet worden. Zo zijn bijvoorbeeld niet alle Palestijnen en Arabieren moslims en niet alle Israëliërs Joden, en kennen beide staten ook periodes van relatieve vrede en succesvolle vredesonderhandelingen. Kijk bijvoorbeeld ter voorbereiding informatieve video's over het conflict van NOS op 3 of het Jeugdjournaal, om extra kennis paraat te hebben en zo onverwachte vragen uit de klas rustig te kunnen beantwoorden.

Wees je bewust van je eventuele eigen vooringenomenheid

Omdat je ook als docent een mens met bepaalde waarden bent, is het lastig om een gesprek volledig objectief in te gaan. Het is goed om open te zijn over je eigen perspectief en dat onderdeel van de discussie te maken, maar dring jouw perspectief niet aan je leerlingen op. Stel jezelf vooraf kritische vragen om ervoor te zorgen dat je als docent een open houding naar je leerlingen toont. Heb je bijvoorbeeld bewust of onbewust al een eigen mening over het conflict? Heb je bepaalde aannames of mogelijke vooroordelen over het conflict of je gesprekspartners? Spelen er persoonlijke emoties die het gesprek met de leerlingen kunnen beïnvloeden?

Benoem kort en feitelijk wat er aan de hand is

Blijf in eerste instantie bij de officiële standpunten rondom het conflict en houd deze kort en bondig. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld bronnen van (inter)nationale instituten. Het zijn immers niet de leerlingen die juridisch bepalen wat conflicten en oorlogen zijn. Wijs leerlingen op deze standpunten om de realiteit te verduidelijken – of ze het er nou mee eens zijn of niet.

Let op je woordkeuze

De dingen die je als docent zegt, en de manier waarop je dat doet, kunnen een gesprek sturen – al helemaal wanneer het een lastig thema betreft. Je woordkeuze kan ervoor zorgen dat leerlingen jouw positie als docent als vooringenomen ervaren en daardoor afhaken of juist emotioneel worden. In je woordkeuze kun je er daarom voor kiezen om termen aan te houden die door (inter)nationale instanties als de Verenigde Naties, de Europese Unie en de Nederlandse regering gebruikt worden.

Erken dat er uiteenlopende meningen en gevoelens zijn

Hoewel er officiële standpunten zijn, zijn er vooral nog veel meer meningen, gevoelens en andere ideeën over de context van polariserende conflicten in omloop. Daarnaast kan de context in de loop van de tijd veranderen. Erken dit als docent en geef leerlingen de ruimte om hierop te reflecteren en hun eigen standpunten en meningen te formuleren.

Vraag door

Het is belangrijk om in het gesprek door te vragen op sterke meningen en gevoelens van leerlingen. Het doorvragen kan leerlingen het positieve gevoel geven dat er ruimte voor hen is om hun mening te uiten en uit te leggen. Tegelijkertijd kan het een manier zijn om grenzen te stellen, bijvoorbeeld wanneer een mening puur ter provocatie of als onderhandelingspositie geuit wordt.

Gebruik gastsprekers of experts

Overweeg om een gastspreker uit te nodigen die ervaring heeft met het conflict. Dit kan helpen om een persoonlijk en direct perspectief te bieden op complexe en gevoelige onderwerpen. Daarnaast kan het helpen om menselijkheid in de discussie te waarborgen. Alle berichten op social media kunnen er immers voor zorgen dat de mens achter het meningsverschil of de tegenpartij niet meer gezien wordt, wat haatreacties in de hand werkt.

Benadruk gemeenschappelijke waarden en geluiden

Hoewel leerlingen in gesprekken over polariserende thema's en conflicten het gevoel kunnen hebben dat ze lijnrecht tegenover elkaar staan, zijn er ook gemeenschappelijke waarden en geluiden. Zorg dat je als docent benadrukt wat leerlingen met elkaar delen – ook om leerlingen die geen sterke mening hebben volledig onderdeel te maken van het gesprek.

Zo zal bijvoorbeeld iedere leerling onderschrijven dat terroristen waarden als saamhorigheid en democratische orde proberen te ondermijnen, dat er een verschil is tussen politieke leiders en burgers van een land en dat onschuldige burgers op grote schaal slachtoffer worden van politieke conflicten. Accentueer daarnaast dat er aan beide kanten veel burgers zijn die het geweld van hun leiders niet steunen en graag in vrede zouden willen leven, en dat er vele instanties, stichtingen en individuen zijn die zich middels hulpverlening, vredesmarsen en protesten inzetten tegen terrorisme en voor vrede. Dit kan meteen een mooi startpunt zijn om leerlingen na te laten denken over de vraag wat ze zelf zouden kunnen bijdragen. ■

Er is veel educatief materiaal voor docenten om de handelingsverlegenheid met betrekking tot het lesgeven over polariserende thema's te verkleinen. Daarnaast zijn er ook hulpmiddelen om specifiek te helpen bij antisemitisme in de klas. Scan de QR-codes voor meer informatie.

TRAINING

Lesgeven over de Holocaust

Anne Frank Stichting

HULPMIDDEL

Omgaan met antisemitische opmerkingen in de klas

Anne Frank Stichting

HULPMIDDEL

Omgaan met complotdenken in de klas

Anne Frank Stichting

VIDEO

Hoe Jodenhaat maar niet weggaat

NOS op 3

VIDEO

Hoe is het conflict tussen Israëliërs en Palestijnen ontstaan?

Universiteit van Nederland

ARTIKEL

Israëliësch-Palestijns conflict: Twee perspectieven op de stichting van de staat Israël

TerInfo (Universiteit Utrecht)

HANDREIKING

Omgaan met antisemitische incidenten

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

SCHOLINGSAANBOD

Schurende gesprekken

Expertisecentrum Burgerschap